

words have power
have
have

Language and Communication in 2021

Mednarodna konferenca

v živo na Facebooku * 26.-27. november 2021

26 - 27 . 11 . 2021

Language and Communication in 2021

MESTNA KNJIŽNICA LJUBLJANA
V ŽIVO NA FACEBOOKU

Konferenca **Language and Communication in 2021**, ki jo soorganizirata Slovensko filozofsko društvo in Inštitut za filozofske študije ZRS Koper s podporo MKL Ljubljana in Alma Mater Europaea, poteka 26. in 27. novembra v prostorih Mestne knjižnice Ljubljana (konferenčna dvorana KOŽ in Trubarjeva hiša literature), na njej pa se predstavljajo številni prepoznavni in obetajoči avtorji iz Slovenije in tujine z interesom po razumevanju tematike, ki ključno zaznamuje naš vsakdan.

Konferenca podpira prispevke z različnih področij in vidikov razumevanja jezika in komunikacije, od statusa politične komunikacije, odnosa med jezikom, pravom in družbo ter medkulturnega dialoga do konceptualnega razumevanja jezika, razumevanja družbene vloge komunikacije in sprememb v komunikaciji, ki jih prinašata vse večja digitalizacija in razvoj socialnih omrežij. Konferenca potekala v hibridni obliki in je mednarodnega značaja; v celoti bo prenašana na spletu v mednarodnem okolju, zato je primarni jezik prvega dne angleščina, drugi dan, ki bo namenjen nastopom študentov, pa bo potekal v slovenščini. Na dogodku bodo nastopili številni ugledni akademiki iz področja filozofije, sociologije in komunikologije.

Konferenco si je moč ogledati na Facebook strani Slovenskega filozofskega društva: <https://www.facebook.com/Slovenskofilozofskodrustvo>, po dogodku pa bo posnetek dogodka dostopen na uradnem YouTube kanalu SFD: <https://www.youtube.com/channel/UC5kgR33jXQ4kefhSI6oEu8Q>.

Dogodek poteka pod okriljem raziskovalnih projektov:
“Challenges of Postmodern Philosophy of Religion: Textuality, Transcendence, Community” (Z6-2665),
and “Creatures, Humans, Robots: Creation Theology Between Humanism and Posthumanism” (J6-1813).
Pri tem se zahvaljujemo institucijam, ki so z nami sodelovale pri dogodku in ga podpirale
– ZRS Koper, Alma Mater Europaea in MKL,
Slovensko filozofsko društvo

Program konference

PETEK, 26. november 2021

- 10.15 Otvoritev konference
- 10.30 Boshko Karadjov (Makedonsko filozofsko društvo): *Political correctness and cancel culture: the re(woke)ing of interdiction in political language*
- 11.00 Varja Štrajn (Inštitut za civilizacijo in kulturo, Ljubljana): *Wittgenstein on Ethics and Moral Life*
- 11.30 Helena Motoh (Inštitut za filozofske študije, ZRS Koper): *Alojzij Mlakar (CM) on Chinese and China for Slovenian readership*
- 12.10 Gorazd Andrejč (Inštitut za filozofske študije, ZRS Koper; University of Groningen): *Communicating Machines: A Jakobsonian political language*
- 12.40 Boris Mihačević (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, samostojni raziskovalec): *Labour and Language*
- 13.10 Andrej Ule (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Social and individual knowledge in argumentation*
- 15.00 Tomaž Grušovnik (Pedagoška fakulteta, Univerza na Primorskem): *Conspiracy Theories: A Philosophical Analysis*
- 15.30 Primož Krašovec (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Writing, technology and power*
- 16.00 Slavko Splichal (Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani): *Freedom of communication in the data clouds: How datafication and algorithmization of communication pauperized public discourse*
- 16.40 Ana Dimiškovska (Faculty of Philosophy, University Ss. Cyril and Methodius, Skopje): *Using a simili and a contrario arguments in judicial reasoning: The problem of the criterion*
- 17.10 Daniela G. Camhy (Institute of Philosophy, University of Graz): *Reflective Cosmopolitanism and Philosophical Inquiry*
- 17.40 Robert Vinten (Ifilnova, Nova University, Lisbon): *Wittgenstein, justice, and liberalism*
- 19.00 Andrew Cutrofello (Loyola University Chicago): *Speculative and Practical Antinomianism*
- 19.50 Chiara Bottici (New School for Social Research, New York): *Anarchafeminism*

SOBOTA, 27. november 2021

- 10.15 Gašper Pirc: Uvodni nagovor - *Komunikacija in normativno upravičenje*
- 10.40 Luka Trebežnik: *Communicatio idiomatum in mističnojezikovna prihodnost*
- 11.05 Ignac Navernik (AMEU-ISH): *Ekološko udejstvovanje kot odsev notranje komunikacije v Bogu*
- 11.30 Marko Markič (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Eksistencialna opredelitev avtentične komunikacijske prakse po vodilu Husserlove fenomenologije*
- 12.10 Alena Begič (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Literatura v svetu brez nas: pesniški jezik in spekulativni realizem*
- 12.35 Nina Ravnik Palka (AMEU-ISH): *Glasba in komunikacija*
- 13.00 Azarja Grasselli (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Človek je stil*
- 13.25 Marina Bajič (Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru): *Versko 'znanje' kot koncept post-resničnosti*
- 15.15 Gaja Lukacs-Čufer (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Beauvoir, seksualnost, jezik - Potrjevanje spolne identitete*
- 15.40 Tjaša Škorjanc (Fakulteta za družbene vede, University of Ljubljana): *Dotik v virtualni dobi: med svetim in jezikom*
- 16.05 Jaka Bombač (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Merleau-Pontyjeva fenomenologija jezika in problem sporazumevanja na daljavo*
- 16.30 Eva Virc (Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani): *Avtentična komunikacija v virtualnem svetu*

PETEK, 26. 11. 2021

Boshko Karadjov: Political correctness and cancel culture: the re(woke)ing of interdiction in political language

In this presentation, through a brief overview of the idea of political correctness, we will talk about a one complex and important communication phenomenon, which not only bases its existence on the idea of PC discourse, but it has re-created itself in a form the new political art of silencing. In other words, we will talk about cancel culture as a calling out certain individuals, political views, social events and works of art which have spoken in a questionable or controversial political manner. But, although seemingly correct and acceptable, still cancel culture caused forms of ostracism, excommunication, public embarrassment, denunciation and exclusion which are nothing but renewed forms of social and political control. In order to answer the question of how much cancel culture is ultimate fulfillment of justice, and how much cancel culture is the serious threat to the freedom of speech, we will talk about several key historical and philosophical episodes of boycotting or shunning philosophers and public intellectuals. For example: Philosophers' ships, the events with T. Adorno and P. Vuk Pavlovich, Chomsky's letter, destroying memorials, The Guardian philosophers and the politically incorrect name Macedonia etc. And based on this, we will try to philosophically reflect to the social and political processes of restitution of autocracy a as main challenges of political communication in 21 century and philosophically reflect how this changes in manners of communication affect democracy and freedom in general.

*****

Varja Štrajn: Wittgenstein on Ethics and Moral Life We communicate in natural language.

Whenever we do something, we use natural language as the symbolic system of expression. Therefore, when we express our views, natural language defines our moral conduct. To understand the complex situations we find ourselves in, we need to reflect upon what has happened. In other words, we need the natural language to think about what we have done or what we should be doing. In short, the natural language is a symbolic system in which we address our moral life. Our reflections concerning moral behaviour are viewed from two different angles, from a theoretical standpoint or practice. In recent years, a critique of academic ethical theory has been on the rise. Despite the differences, philosophers working within Wittgensteinian and virtue ethics agree that we should approach ethics differently (Christensen, 2021: 5). The present paper focuses on Wittgenstein's ethics and presents reasons for ethical practice and moral life rather than moral theory.

*****

Helena Motoh: Alojzij Mlakar (CM) on Chinese and China for Slovenian readership

Paper focuses on the analysis of text by China Lazarist missionary Alojzij Mlakar (CM), published in interwar missionary publications in Slovenia. Mlakar's work stand out from the many similar texts of the flourishing interwar period of missionary didactic literature especially for his attempts to use comparative method to help Slovenian reader understand the peculiarities of Chinese culture. Alongside these, Mlakar's publications are the first systematic attempt to present Chinese language to the Slovenian reader and are even structured as a very basic language course. Following the analysis of the texts the paper will contextualize Mlakar's publication in the framework of then established formation of Slovenian missionaries to Non-European missions, where the Vienna school of comparative religion of Wilhelm Schmidt played an important role.

Gorazd Andrejč: **Communicating Machines: A Jakobsonian Critique**

The discourse on machines communicating and 'talking' to one another is commonplace today. From the perspective of philosophical linguistics, however, the question of whether machines indeed do – or can, or should be thought of as – communicating or even talking to one another is not trivial. It is bound up with what remains the greatest obstacle to conceiving of human-like machines generally: the problem of ascribing emotions, desires and needs to machines which has to do with our embodiment and natural history. According to Jakobson, the expressive, the poetic and the phatic functions of communication are no less 'essential' than the referential, the conative and the metalingual functions of communication. The talk of communicating machines – both machine2machine and machine2human – therefore involves interesting negotiations of meaning of 'communication': Is communication possible between entities/beings that do not/cannot have the need to express themselves, their needs, appetites, desires, emotions? Can communication happen between beings/entities that are unable to engage in it for its own sake or for the sake of its aesthetics? I will conclude the talk by reflecting on what might be good reasons for fighting against the loss/change of meaning of 'communication' that occurs by normalizing the discourse of 'communicating machines'.

*****

Boris Mihačević: **Labour and Language**

In his early Freiburg lectures, Martin Heidegger wondered, what is rhetorics? Is it merely a techne? Is it some kind of skill that we can learn and thus also forget? The German philosopher gives a "general" answer in the sense that rhetoric is essentially part of the human hermeneutic experience. The language speaks even if it is not vocalized. As long as we exist, the language speaks in addressing the world. In contrast to the rhetoric that we understand as techne, hermeneutic rhetoric is not satisfied with "special places", topoi, of speaking. In other words, the protection from the world, which in school rhetoric rests upon learnedness with "special places" of speaking, that is, with methods that teach us appropriate speech, is replaced by hermeneutic rhetoric with "elusiveness" and the danger of the world. Paolo Virno says that "common places" are the fundamental nucleus, the epicenter of the linguistic animal that is the human being. However, is it not the danger of the world today that we do not hear ourselves speaking, and that others do not hear when we speak? Do today`s "common places" not only overlap with the "special places" of linguistic games, but also distort public space? Furthermore, is it not today the equation of communication with speaking self-evident? Certainly, wherever there is a possibility of genuine speaking, there is a possibility of slipping into complete appearance. But in Spectacle society, characterized by the elimination of binary opposites, insisting on privileged areas of linguistic games is pointless. Since the generic language abilities of human animals are at play, it is necessary to look at that activity which today produces not only the means of social life, but social life itself. This is labour.

Andrej Ule: **Social and individual knowledge in argumentation**

I ask how the synthesis between social and individual knowledge appears in argumentation. I see the argumentative process as a continuous process of extending and externalization of the objective spirit of the reasoning situation. The cornerstone of this process is common learning and common exhibition of appropriate argumentation forms. However, we cannot presuppose the existence of any strict norms or general rules of reasoning which would cover all forms of rational reasoning. Many norms and rules of reasoning necessarily remain latent, implicitly present in the everyday argumentation practice in different social situations. I conceive them as the core of the objective spirit of argumentation situations.

Tomaž Grušovnik: Conspiracy Theories: A Philosophical Analysis

After a brief definition of "conspiracy theorie" the phenomenon will be analysed from the viewpoint of epistemology and etiology as well as morphology. The analysis shows that the main structure of conspiracism resembles that of philosophical skepticism in the sense that it is not falsifiable. As such, conspiracism can be seen as a form of "lived skepticism" in the same sense as jealousy and hypochondria. Etiological reflections show that conspiracy theories are widespread because they fulfill some of the basic existential needs: introduction of suspense and mystery in everyday life, providing those that believe in them with the sense of order and control, as well as an opportunity to escape from one's civic obligations and responsibilities. Moreover, conspiracism is like fake news spread with the help of the nature of contemporary media which enable targeting of audience, thereby exponentially increasing the effect of cognitive biases and consequently the likelihood that the audience will believe the message. Finally, morphological analysis shows that conspiracism shares some important features with gossips and folk literature, that it is time and place-specific, and that it uses special language.

*****

Primož Krašovec: Writing, technology and power

The prevalent view on the future (and current misfortunes) of writing seems to be that of a competition between two sets of social values: humanist values based on reflection, enlightenment and critical thought on the one hand and on the other superficial commercial values, amplified by the rise of new social technologies, whereas the erosion of the first is seen as an issue of common societal morality. Instead, I will argue, based on Deleuze, Kittler, Flusser and Chiang, that reading and writing are not products of moral values, but of technological development and ways, in which power works and writing is more adequate to certain technological milieus and power relations and less relevant in others (which seems to be the case today). Therefore, writing is in decline not because humanistic values gave way to crass commercialism, but because technology, power and ideology work differently than they used to.

*****

Slavko Splichal: Freedom of communication in the data clouds: How datafication and algorithmization of communication pauperized public discourse

After two centuries of persistent domination of benign liberal support for the market regulation of "media freedom" and subordination of media to property freedom in the ideological struggle against censorship, ignoring the contradiction between civilizational and class definition of communication freedom, we are stuck at the end of the road, hopefully not at a dead end. As long as market-regulated user access to the media has been technologically and financially restricted, the commodifying consequences of such regulation have been (ideologically) acceptable. With the dominance of the economy of attention, rapid global increase in access to digital networks, its algorithmic surveillance and information misappropriation, the paradox of accessibility that has always existed has strengthened and outgrown market regulation. The historical contradiction between the increase in access to new modes of communication and the decline in communication rationality has intensified, which is reflected in the pauperization of online public discourse. Paradoxically, a high level of visibility created by a digital information tsunami reduces transparency as it allows for manipulative publicity, disinformation and malicious speech that create fragmented diversity and reduce the possibilities for discursively reached agreements. While communication should never have been subordinated to freedom of ownership in the first place, now the way out of the impasse in the search for democratic affordances of digitized communication can only be ensured through innovative institutions.

Ana Dimiškovska: **Using a simili and a contrario arguments in judicial reasoning:**

The problem of the criterion Establishing relevant similarities and dissimilarities between legally processed cases and situations is an essential element of judicial work. In legal reasoning and argumentation, and especially in judicial reasoning, a simili and a contrario arguments clearly have an important role to play, because their use has a decisive influence on the outcome of the particular legal issues. However, these forms of argument have been the subject of numerous theoretical controversies, especially concerning the criteria for their legitimate and appropriate use as justificatory techniques in legal reasoning. In this paper, an attempt is made to address this question by using the conceptual framework of contemporary theories of plausible reasoning and argumentation schemes as patterns of this type of reasoning. More specifically, the paper explores the role of “critical questions” not only as tools for evaluating the success of particular schematic arguments but also as criteria for determining the legitimacy of the justificatory use of “strategic manoeuvres” involving a simili and a contrario arguments in judicial reasoning.

*****

Daniela G. Camhy: **Reflective Cosmopolitanism and Philosophical Inquiry**

Throughout the world there is a demand and need of deploying new educational strategies to cope with the challenges raised by contemporary scenarios of increasing mobility and to equip children as well as adults with useful tools and dialogical reflective competences. The improvement of democratic societies needs developing learner’s abilities for taking actions as democratic citizens. That means promoting an awareness of the importance of cultural and linguistic diversity, as well as the construction of new frames of thinking. The lecture will illustrate the significance of reflective cosmopolitanism - understanding cosmopolitanism as engagement, as cultural, economic and social process and as a frame of mind which supports the possibility to look at social issues in a different perspective- as a way of negotiating the world, expressed as hermeneutic attentiveness to the Other. The second part of the paper focuses on the community of philosophical inquiry, where cosmopolitan understanding seeks to be developed and in the final part the new curriculum that is part of the EU-project PEACE “Philosophical Enquiry Advancing Cosmopolitan Engagement” based on the educational approach of Philosophy for Children will be introduced.

*****

Robert Vinten: **Wittgenstein, justice, and liberalism**

Richard Rorty and Chantal Mouffe have both developed similar kinds of liberal political visions and both have taken inspiration from Wittgenstein. However, it is doubtful whether any such vision can be found in Wittgenstein’s work. In fact, I will argue here that Wittgenstein’s work contains tools for criticising the work of Rorty and Mouffe. Wittgenstein made a more dramatic break with the philosophical tradition than either Rorty or Mouffe.

Andrew Cutrofello: Speculative and Practical Antinomianism

Alain Badiou distinguishes faithful subjects from reactive subjects and obscure subjects. He derives this typology of forms of praxis from his theoretical distinction between generic, constructivist, and ontotheological orientations in metaontology. Paul Livingston has shown that Badiou neglects a fourth orientation, one that he calls paradoxico-critical. Corresponding to it is a fourth type of subject, one that purports fidelity to paraconsistent truths rather than (like Badiou's faithful subject) to generic truths. Thus faithful subjectivity shows up in two forms: one generic, the other paraconsistent. This explains why militant movements tend to divide into binary camps. Disputes between generic faithful subjects and paraconsistent faithful subjects are structured like antinomies. To purport subjective universality for one side of an antinomy is to adopt an antinomian stance. As a proponent of generic truths but not paraconsistent truths Badiou acts like a practical antinomian who lacks a speculative antinomian analysis.

*****

Chiara Bottici: Anarchafeminism

How can we be sure the oppressed do not become oppressors in their turn? How can we create a feminism that doesn't turn into yet another tool for oppression? It has become commonplace to argue that, in order to fight the subjugation of women, we have to unpack the ways different forms of oppression intersect with one another: class, race, gender, sexuality, disability, and ecology, to name only a few. By arguing that there is no single factor, or arche, explaining the oppression of women, I propose a radical anarchafeminist philosophy inspired by two major claims: that there is something specific to the oppression of women, and that, in order to fight that, we need to untangle all other forms of oppression and the anthropocentrism they inhabit. Anarchism needs feminism to address the continued subordination of all femina, but feminism needs anarchism if it does not want to become the privilege of a few. Anarchafeminism calls for a decolonial and deimperial position and for a renewed awareness of the somatic communism connecting all different life forms on the planet. In this new revolutionary vision, feminism does not mean the liberation of the lucky few, but liberation for all living creatures from both capitalist exploitation and an androcentric politics of domination. Either all or none of us will be free.

SOBOTA, 27. 11. 2021

Gašper Pirc: **Komunikacija in normativno upravičenje**

Uvodni nagovor drugega dne: Ko se besede – izrazi, koncepti – kot abstrakcije zgodovinskega udejstvovanja družbe izmaknejo razumevajoči aplikaciji v konkretnih življenjskih okoliščinah, je vselej prisotna nevarnost, da se razprava o vsebini izrečenega – torej o teoretičnih in normativnih razsežnostih določenega koncepta – trivializira v semantično diskusijo o goli formi izrekanja. Če uporabim terminologijo J. L. Austina, pomemben postane perlokucijski učinek izrekanja (torej dejanje, storjeno kot posledica izrečenega) in ne racionalna razprava o smislu posameznih konceptov v življenjskem svetu, v katerem se porajajo govorna dejanja. Izraz normativno upravičenje tako v kritični teoriji kot v sodobni filozofiji nasploh pogosto deluje kot označevalec hladne, neživljenjske filozofije, ki po nepotrebnem zapleta jezik. V govoru bom pokazal, zakaj šele poudarjanje potrebe po normativnem upravičenju predstavlja pomembno referenčno točko za možnost konkretnjšega razumevanja družbenih patologij in konfliktov, ki nastajajo v sodobni evropski družbi in ki ga je po mojem prepričanju mogoče ustrezno razložiti le s pomočjo čvrstega normativnega programa; le-ta pa je pogojen z možnostjo lastnega upravičenja. Zdi se, da v spremenjeni politični klimi in ob novih družbenih vprašanjih, ki nam jih predstavlja sodobna družba, tako relativizacija razuma v družbi kot strog kantovski kognitivizem delujeta kot vedno bolj neustrezni skrajnosti. Pri pa ostaja odprto vprašanje, če je moč razviti sprejemljiv in praktično uporaben koncept komunikativne racionalnosti in razmeroma trdnih normativnih struktur družbe, brez da bi se zatekli k preveč abstraktnim, funkcionalno omejenim in pogosto nehistoričnim pristopom k moralni filozofiji.

*****

Luka Trebežnik: **Communicatio idiomatum in mističnojezikovna prihodnost**

Prispevek bo najprej predstavil koncept *communicatio idiomatum*, ki vznikne v patrističnih kristoloških debatah o Jezusovi identiteti v prvih stoletjih krščanstva, povsem nedvoumno pa se formulira na prvem efeškem (l. 431) in na kalcedonskem (l. 451) koncilu. Koncept pojasnjuje, da so glede na odnos človeške in božje narave, ki sta združeni v eni hipostazi, pridevki za eno in drugo naravo medsebojno izmenljivi. To pa ima seveda mnoge lingvistične posledice, v tem kontekstu bodo predstavljene določene sodobne recepcije tega pojma, še zlasti pri Johannu Georgu Hamannu, ki to pojmovanje univerzalizira in pravi, da je ves kozmos božje znamenje, in pri Walterju Benjaminu, ki ga nadgradi v misel medjezikovnega sporočanja in občevanja. Benjaminova teorija pravi, da vrhovni smoter jezika ni v sporočanju določene vsebine, pač pa izražanje določene duhovne stvarnosti, v kateri se nahaja govorec, ideal je jezik pred padcem, ki ne izraža ničesar, ne pozna sredstev, ne objektov, niti naslovnikov komunikacije. V sklepu bo predavanje poskušalo aktualizirati takšno jezikovno teorijo in jo aplicirati na konkretne sodobne komunikacijske prakse.

*****

Ilgnac Navernik: **Ekološko udejstvovanje kot odsev notranje komunikacije v Bogu**

Krščansko teološko sporočilo o začetkih vesolja, rastlin, živali in človeka ne pušča dvomov o tem, kdo je na začetek vsega. Koncept Boga kot Trojice, ki je sama v sebi komunikacija na način popolne samopodaritve in prežemanja, a na način, da ni ogroženo ne osebno svojstvo ne skupna enost. To dinamiko in spokojnost znotraj Trojice so že cerkveni očetje označevali s pojmom perihoreza. Takšna Trojica v popolni svobodi kreira stvaritve, ki so z njo povezane v smislu odvisnosti podarjevalca in vzdrževalca življenja.

Vse ustvarjeno nosi pečat in hrepenenje po zbližanju v različnih načinih komunikacije. Komunikacijo moremo imenovati tudi prvobitna bogopodobnost, ki je zapisana v samo srž obstajanja stvari in živih bitij. Ustvarjenine uporabljajo za komuniciranje znotraj svoje vrste različne kodne sisteme. Človeški in živalski kodni sistemi so bolj očitni, a tudi rastline, npr. drevesa v gozdu, komunicirajo med seboj. V okolju mikorize, sožitja med glivami in višjimi rastlinami, so preko hif povezane korenine različnih dreves, iste in drugih vrst. Biologi prepoznavajo različne vrste odnosov, od opozarjanja pred nevarnostmi (npr. ob napadu škodljivcev), do neke vrste izmenjave hranil in skrbi za mlada drevesa. V obdobju antropocena je še izraziteje vidna komunikacija globalnega ekosistema. Podnebne in okoljske spremembe mor(e)amo razbrati kot komunikacijo, kot opozarjanje pred nevarnostjo, kar lahko v teološki luči interpretiramo tudi kot skupno zdihovanje stvarstva (Rim 8,22) in Stvarnika k prepoznavanju vesoljnega sorodenstva in skupnem spoštljivem (so)bivanju, ki je v aktivnem empatičnem (so)delovanju. Bivši jainistični menih in okoljski aktivist Satish Kumar zato govori o spoštljivi ekologiji, katere temelj je mogoče opredeliti tudi kot klic k spoznavanju in prepoznavanju kodnih sistemov različnih življenjskih oblik, od organskih do anorganskih. Tako bi v globalni medvrstni komunikaciji prepoznali kozmično teološko mikorizo, od katere je odvisno vse življenje na zemlji.

*****

Marko Markič: Eksistencialna opredelitev avtentične komunikacijske prakse po vodilu Husserlove fenomenologije

Problem eksistencialnega smisla avtentične komunikacije je odločilen za problemsko izgradnjo eksistencialnega smisla avtentične prakse, saj funkcionira kot srednji pojem, ki povezuje motivacijo in življenjski svet; njuno razmerje namreč tvori pojem avtentične prakse, smisel komunikacije pa določa prav smisel tega razmetja, saj je to vselej interpretativno strukturirano. Toda to razmerje zastavlja naslednja vprašanja: 1. Ali pojem avtentične motivacije vselej določen neki pojem avtentične komunikacije, če je namreč motivacija sama interpretacijsko, in s tem tudi že komunikacijsko strukturirana? 2. Ali je, nasprotno avtentično komunikacijo pojmovati po vodilu avtentične motivacije? 3. Ali mar po vodilu pojmovanja življenjskega sveta? 4. Ali pa je potrebno smisel avtentične komunikacije dojeti iz nekega izvornega fenomena, ki ohranja enakoizvornost teh momentov? Husserlova fenomenologija ponuja formulacijo (avtentične) komunikacijske prakse, v kateri je pojem komunikacijske prakse očitno določen po predhodnem pojmu praktične motivacije (kot intence za delovanje v življenjskem svetu). Tak model je zaradi obteženosti s transcendentalno-fenomenološkimi (logičnimi) predpostavkami sicer hermenevitično neustrezen, toda vredno je povzeti nekaj problemskih artikulacij, očiščenih transcendentalne pojmovnosti: (1) Komunikacijska praksa predpostavlja vzajemnost prakse, ne le vzajemnost komunikacije, in sicer na način, da je v komunikacijski praksi komunicirana sama praktična motivacija, in tudi tako pripoznana. (2) Komunikacijska praksa je ne le motivirana, ampak sama motivacijsko učinkujoča. Kakšna problematika je v tem vsebovana? (1) Problematično je, kakšen je smisel te komunikacije motivacije, ki naj bi konstituirala vzajemnost prakse. (2) Povezano s tem: kako naj bi prav komunikacija motivacije konstituirala vzajemnost prakse? (3) Problematično je dalje, na kakšen način točno in v kakšnem smislu naj bi bila komunikacijska praksa motivacijsko učinkujoča. Ti trije problemi so seveda povezani. V prispevku bom podal očrt razrešitve teh problemov na podlagi pojmov, ki jih ponuja Heideggerjeva eksistencialna analiza, in sicer destrukcije napotilnosti znotrajsvetnega in vsakdanjega življenjskega sveta, breztemeljnosti kot smisla samolastnega odnosa do sveta, in zgodovinskosti. Ti pojmi se tako izkažejo kot aplikabilni na področju praktične filozofije. Eksistencialni smisel avtentične komunikacijske prakse bom sledeč problematiki povzeti iz Husserlove pojmovne sheme opredelil z elementi 1. problematičnega, breztemeljnega razmerja edinstvenih eksistencialnih interpretacij; 2. vzajemnega določanja skozi izrekanje odnosa do nagovora vrženosti v breztemeljni odnos do sveta; 3. odnosa do vrženosti v zgodovinski svet; 4. vzajemne destrukcije vsakdanje napotilnosti. V enakoizvornosti teh pojmovnih elementov sestoji eksistencialni pojem avtentične komunikacijske prakse.

Alena Begič: Literatura v svetu brez nas: pesniški jezik in spekulativni realizem

Danes je, v luči vse hitrejših tehnologizacij, izpostavljen predvsem humanistični vidik literature, ki ji je priznan dobrohotni vidik zatočišča za sodobnega subjekta, ki razvija in ohranja svojo človeškost. Z besedami Gillesa Deleuza bi lahko rekli, da se literaturo poskuša podrediti oblasti označevalca, metafore in interpretacije: literarni jezik naj bi funkcioniral mimemtično; metafora pa njegovo orožje, ki povezuje svet jezika in telesa na osnovi podobnosti in stičnosti. Res pa je, da literatura nikoli ni bila človeška, saj odrinja jezik kot obliko komunikacije in sporočanja pomena, uporabljajoč jezik v njegovih najbolj okrnjenih oblikah, znotraj katerih ni ne človeka, ne subjekta, predvsem pa ni nobenega sporazumevanja. V delu *Romanticism and Speculative Realism* skupina avtorjev poskuša pokazati, kako literatura iz obdobja romantike, ki je tradicionalno razumljena kot tista literatura, kjer sta izvor lepega in vzvišenega postavljena v človeško subjektivnost, funkcionira ravno nasprotno: namreč kot ločitev od subjekta ter poskus artikulacije nečesa absolutno drugega, nečesa, kar presega korelacijo med bitjo in mišljenjem in je bližje spekulativnemu realizmu in objektno orientirani ontologiji (OOO). Romantiki, ki se odmikajo od Kanta, poskušajo tako odkrivati neko zunanost materije, afektov in sveta, ki sploh ni več naseljen s človekom. V svojem prispevku se bom tako ukvarjala s filozofijo, literaturo in jezikom, ki ni v domeni utilitarizma, skupnosti in sporočanja ali izmenjave pomena in informacij. Skupaj z Deleuzom, v navezavi na spekulativni realizem, se bom tako spraševala o jeziku (ki je, med drugim, jezik literature) ki že preživlja človeka in njegovo skupnost in ni dokument preteklosti, temveč artikulacija prihodnosti, v katerem življenja, ki nam je domači, sploh ni. V tem smislu se bom osredotočila na Deleuzovo branje Kafke in Harmanovo branje Poa, ki razumeta nečloveško moč jezika v kratkih zgodbah obeh pisateljev ne kot artikulacijo izgubljenosti nekega odtujenega subjekta v odtujenem svetu, temveč kot paradoksalno zmožnost vztrajanja v nekem čudnem svetu, ki sploh ni naš.

*****

Nina Ravnik Palka: Glasba in komunikacija V svojem prispevku se ukvarjam predvsem s pojmom 'glasba' in 'komunikacija'.

Najprej me zanima vloga glasbe v času trajajoče zdravstvene krize in kako lahko v tem primeru služi kot sredstvo komunikacije in povezovanja ter navajam nekaj primerov njene specifične rabe. Nadalje se sprašujem o glasbi kot dejanskem sredstvu komunikacije in sporazumevanja ter to ugotavljam ob posameznih konkretnih primerih. Menim, da je glasba močno izrazno in sporočilno sredstvo in da nam lahko omogoča sporočiti marsikaj, kar nam včasih z besedami ne uspe. Tudi pri skupinskem ustvarjanju glasbe zaznavam svojevrstno nebesedno komunikacijo med glasbeniki, pri ustvarjalnem procesu pa je za vzpostavitev komunikacije izredno pomembno prisluhniti drug drugemu. Podobno velja na relaciji izvajalec – poslušalec. Zato menim, da je lahko glasbena komunikacija vzorec tudi za druge oblike komunikacije in odnosov. Ključno se mi zdi, da glasba vzpostavlja oziroma predstavlja možnosti sodelovanja in medsebojnega razumevanja ter nas uči ne le poslušati, temveč prisluhniti.

*****

Azarja Grasselli: Človek je stil

Nemški filozof Theodor Adorno je na vprašanje filozofije in (njene) jezika, odgovoril z negativno dialektiko. Le-ta je pomenila za Adorna upor proti spreobrnitvi filozofije v zgolj čisto metodo, ki s svojo objektivnostjo prikriva življenje samo in ga s tem prisili, da preide v ideologijo. Znotraj te sta filozofija in življenje, sredstvo in cilj zamenjana. S to uporno mislijo Adorno v svojih delih, kot sta *Minima Moralia* (1951) in kasnejša *Negativna dialektika* (1966), s svojim jezikovnim slogom nakaže, da za izrekanje sporočila neke ideje ni dovolj le vsebina, temveč tudi način, oblika, material samega izrekanja. Gre za poudarek na subjektiviteti. V sedanji fazi zgodovinskega gibanja pa se srečujemo z vseobvladujočo objektiviteto in s tem razpustitvijo subjekta (kar vsekakor drži za naše tekoče leto 2021).

Pri tem se ob razpadu individuuma prispeva izkušnja individuuma o samem sebi, ki pa se opira na zgodovinsko obsojeni subjekt. Tako gre za neke vrste sporazumevanje sedanjega subjekta z zgodovinsko sliko in s tem je slednji še (vedno) za sebe, ne pa zares na sebi. Adornov način pisanja bi tako lahko poimenovali za novum, za sredstvo nevtralne narave in ne že popolnoma izgotovljeno dejstvo. V slednjem se tudi kaže vpliv Nietzscheja ter skladateljev Ernesta Blocha in Albana Berga, kar nakazuje na to, da ima Adornovo poudarjanje načina korenine v njegovem začetnem razkolu med glasbo in filozofijo. Iz glasbene misli se je tako izvil Adorno-filozof in se zavezal že prej izrečeni naturalistični trditvi "l'homme c'est le style".

*****

Marina Bajić: Versko 'znanje' kot koncept post-resničnosti [izv. Religious "Knowledge" as a Post-Truth Concept?]

The word 'post-truth' first surfaced when Donald Trump became president of the United States back in 2016. Since then, it has gone on to have many definitions and understanding, such as "where some feel emboldened to try to bend reality to fit their opinions", "a deliberately complicated relationship with the truth", or the simple Oxford Dictionary one: "relating to circumstances in which people respond more to feelings and beliefs than to facts". Though many people have taken on many angles on the post-truth subject, I have decided to focus on its relation to religion, or more specifically, religious 'knowledge', which is defined as "religion per se is created by God but religious knowledge is human-made. The sacred law is divinely created but its understanding is a human enterprise." It seems that, almost by definition, religious 'knowledge' falls under the category of post-truth, that is why I use the term loosely; the word 'knowledge' implies 'truth' and in fact, it might be quite the opposite. Leaning heavily on Morteza Hashemi and Amir R. Bagherpour's A Theory of Evolution of Religious Knowledge in a Post-Revolutionary Iran: And a New Frontier for Sociology of Knowledge, I examine how the many definitions of the term post-truth can play into our understanding of religious 'knowledge', focusing mainly on Islam, since that is the religion that Hashemi and Bagherpour focus on – that is not to say, of course, that these findings could not be applied to any of the other religions. The main argument that supports my thesis is the fact that religious doctrines have, and continue to have, such divergent readings. For example, in the Quran, a hijab is described as a veil separating the earthly from the divine, while today we all know it refers to the fabric that women in Islam wear to veil themselves from the world. Upon asking ourselves who it was that read the Quran and interpreted a mystical veil should mean that women must veil themselves, is asking exactly the questions that I have been asking: does religious 'knowledge' play by the rules of post-truth? The answers in my paper are by no means definitive and a lot is still open up to research. However, it is a start in viewing an old term, such as religious 'knowledge' in correlation to a more modern concept, such as post-truth. Indeed, the concept of religious knowledge may be very old, and the concept of post-truth relatively new, but the latter gives us the opportunity to observe the former from a different angle.

*****

Gaja Lukacs Čufer: Beauvoir, seksualnost, jezik - Potrjevanje spolne identitete

V zadnjem času smo lahko opazili porast javne obravnave spola. Ker ta razprava izvira primarno iz anglosaškega območja, se v njenem osrčju nahaja razumevanje in razlikovanje pojmov gender in sex. Mnogi (evropski) jeziki so to diferenciacijo vzpostavili naknadno, saj so prepoznali pomembnost takšnega razlikovanja. V slovenščini še nimamo besed, ki bi direktno sovpadale s tema dvema terminoma in se večinsko govori o spolu, ki je deljen na biološki spol [sex] in družbeni konstrukt [gender]. Kot že sam izraz nakazuje, je pri prvem govoru o spolu, ki je posamezniku dodeljen ob rojstvu glede na telesne značilnosti (tj. posedovanje vagine oziroma penisa). »Ženska to ni; ženska to postane.« (Beauvoir 2013, 15) Sprva se je razumevanje teh najbolj citiranih besed Beauvoir zdelo popolnoma jasno in samoumevno – kazale so na predstavljeno dihotomijo spolov. Te besede so kazale na načine, kako so osebe, rojene z vaginami, iniciirane v vloge odraslih, ki jim pravimo ženske. Vendar pa je z modernimi diskurzi in temami, prišlo do zmanjšanja lucidnosti. Ali ta jasna distinkcija med dvema različnima spoloma pomeni, da lahko katerokoli telo postane ženska? Da imamo možnost izbire spola?

Na tej točki pa si zastavljam vprašanje kaj pa je ženska? Z vidika Beauvoir je mogoče zgolj začasno potrditi obstoj ženske in potrebuje nadaljnjo potrditev. Kljub temu, da smo o njenem obstoju prepričani, ker v njega ne moremo dvomiti, mora svoj obstoj potrditi s prepričanjem »Jaz sem ženska« in ves nadaljnji diskurz je potrebno graditi na tej trditvi. Ujeta znotraj kartezijanske dileme je prepričana v svoj obstoj, ampak dvomi o tem, kdo je. Namreč, v našem svetu je nemogoče obstajati brez da bi se umestili v enega izmed spolov. Gotovost spola je neločljiva od naše eksistencialne gotovosti bivanja na način človeka.

Zaradi tega pride do samo-potrjevanja spola na različne načine. Glede na družben konstrukt pomenov, ki jih pripisujemo posameznemu spolu, do potrjevanja pride preko imitacije določenih vedenj, interesov in izgleda. Poleg tega pa pomembno vlogo predstavljata tudi seksualnost, njena povezanost s spolom in govor o obeh. Namreč samo-potrjevanje ni ključnega pomena samo v odnosu do sebe, ampak predvsem v odnosu do drugih, za kar pa je nujno izražanje in sporazumevanje.

*****

Tjaša Škorjanc: Dotik v virtualni dobi: med svetim in jezikom

Z naraščajočo digitalizacijo sveta in obogateno resničnostjo, s katerima se dozdevno briše relacija čas-prostor, je človek vse redkeje podvržen neposrednim izkustvom. Pri svoji dejavnosti na spletu pred vhom odloži telo, vse manjši stik, ki ga ima z lastno korporealnostjo, pa nakazuje tudi na odsotnost dotika v sodobnem vsakdanu. Da posameznik še ni uspel vnovič opredeliti lastnega razmerja do dotika in da se ta odsotnost izraža v obliki manka, nakazujejo mnogoteri fenomeni, kot sta denimo ASMR in haptična tehnologija. Tovrstnim "instant prilagoditvam" na odsotnost dotika, kot bom zagovarjala, spodleti pri udejanjanju temeljne specifika. Dotik namreč pomeni odmik od pozitivistične razmejitev na subjekt in objekt, od fiksacije z ločevanjem in od slehernih jasnih mej in binarizmov. Dotik je trenutek neposredne vrženosti v to, kar je Michel Serres imenoval "trda, hrapava resničnost". Obstoječi poskusi izgradnje izkustva dotika s sodobno tehnologijo stremijo k vzpostavitvi mehanizmov, ki bi homo virtualisu pričarala odmik od avdio-vizualnega in jezikovnega nazaj k telesnemu. Vprašanje, ki si ga je vredno zastaviti je, če v tem prizadevanju namesto z dotikom pravzaprav vnovič postrežejo z logiko jezika in simbolnega.

*****

Jaka Bombač: Merleau-Pontyjeva fenomenologija jezika in problem sporazumevanja na daljavo

Zaradi epidemije covid-19 se vedno pogosteje sporazumevamo na daljavo. V povezavi s tovrstnimi oblikami sporazumevanja se porajajo številni pomisleki. Če razmislimo z Merleau-Pontyjem, lahko izpostavimo predvsem dva. Prvič, v dejanju sporazumevanja nismo več prisotni s celotnim telesom. Izolirani v svojih zoom škatlicah se drugim ne kažemo več kot liki na (skupnem) ozadju, zaradi česar izgubljam pomembne kontekstualne informacije – v odsotnosti enotnega fizičnega prostora se izgubita npr. barva govorčevega glasu ter prvoosebna zaznava sosledja obraznih ali telesnih odzivov, ki jih izgovorjene besede sprožijo pri poslušalcih. Iz tega izhaja, drugič, da lahko poslušalci svoje neposredne odzive, prežete z lastnim subjektivnim doživljanjem govornika, (lažje) skrijejo, svoje odgovore na govorčeva vprašanja pa lahko (večkrat) prilagodijo tako, da naposled zakrijejo napako v svoji prvotni zaznavi. Vprašanje, ki se poraja, je naslednje: so procesne ad hoc kvalitete, ki smo jih omenili zgoraj, zanemarljivi del človeškega sporazumevanja, ali pa igrajo vlogo pri čustvenem in intelektualnem razvoju ter oblikovanju novih interpretacij in artikulacij? Kako odsotnost takšnih kvalitet vpliva na posameznikov proces učenja, pa tudi na posameznikovo duševno zdravje? Lahko takšne kvalitete reduciramo na informacije in poustvarimo v virtualnem okolju? Naslavljanja teh problemov se bom lotil prek pojasnitve nekaterih ključnih idej Merleau-Pontyjeve fenomenologije jezika. Najprej bom v splošnih obrisih predstavil njegovo metodo fenomenološke redukcije ter pojasnil, kako je Merleau-Ponty to metodo uporabil zavoljo oblikovanja nove teorije jezika in sporazumevanja. V tem razdelku se bom osredotočil predvsem na Merleau-Pontyjev odnos do Gestalt teorije in na njegove glavne teoretske doprinose k le-tej. Za razliko od empirističnih in intelektualističnih koncepcij jezika, ki sta za Merleau-Pontyja »dve strani istega kovanca«, Gestalt teorija priznava konstruktivno vrednost napak v zaznavanju in sporazumevanju.

Poleg tega ne zanika očitnega dejstva, da smo pri sporazumevanju, tako kot pri zaznavanju, vselej hkrati aktivni in pasivni, zaznavajoči in zaznani. Tako kot Minervina sova, ki vselej vzleti prepozno, nam je stvar kot čisti objekt dostopna šele 'za nazaj' (v analitični drži), med samim dejanjem sporazumevanja pa se nam vselej kaže iz obilice različnih perspektiv in v primežu različnih odnosov, kar je tudi podlaga za oblikovanje pomena (sens), ki ga moramo po Merleau-Pontyju ločiti od semantičnega pomena kot signification. Razmislek o razločku med sens in signification nas bo naposled popeljal k razmisleku o razločku med avtentičnim ('konstituirajočim') in konstituiranim jezikom. Zavaljo pojasnjevanja odnosa med obema pojmomoma se bom obrnil k Merleau-Pontyjevim predavanjem o otroški psihologiji in pedagogiki, pri čemer bom omenil njegovo navezavo na ideje francoskega razvojnega psihologa Jeana Piageta. Ob samem koncu se bom posvetil analogiji med jezikovnim sporazumevanjem ter umetniškim ustvarjanjem, ki jo Merleau-Ponty artikulira v svojem zadnjem delu, posthumno izdani Prozi sveta. Ta analogija nas bo vodila nazaj k aktualnim problematikam kot izpostavljenim v uvodnem delu predstavitve. Če je vsakdanje jezikovno sporazumevanje podobno umetniškemu ustvarjanju, in je torej temeljno ekspresivna praksa (ne pa označevalna) – kaj, če sploh kaj, lahko izgubimo takrat, ko se naše vsakdanje življenje preseli na globalno medmrežje?

*****

Eva Virč: Avtentična komunikacija v virtualnem svetu

Če je razsvetljenski ideal posameznika kot svobodnega in racionalnega človeka predstavljal veliko prelomnico pri razvoju individualizma in skupaj z razvojem humanistične psihologije človeku ponudil cilj samoaktualizacije, pa lahko danes opažamo skrhano obliko primarne želje po rasti, ki se v veliki meri kaže v obliki samoizražanja in samopredstavljanja, ki kvantiteto postavlja daleč pred kvaliteto. Ob koncu 18. stoletja se je tako razvila etika pristnosti in poudarjanje posameznikove svobode pri odločanju. Dobronamerna spodbuda razvijanja lastnih potencialov je hitro zadobila obliko razvoja samozavesti, kar je prvotno idejo samoaktualizacije postavilo v ozadje, na njegovo mesto pa postavilo cilj samoizražanja. Samoaktualizacija kot zahteven proces, ki od posameznika zahteva veliko truda in samodiscipline, se je hitro prevesil v pravico do samoizražanja brez dolžnosti do drugega, porast slednjega pa je še dodatno omogočil razvoj tehnologije in razmah družbenih omrežij. Charles Taylor trdi, da je izguba višjih redov privedla do izgube moralnih horizontov, ki so omogočali hierarhično razporeditev vrednot in potreb. Nevarnost individualizma leži v relativističnem odnosu do vrednot, saj vsak posameznik poseduje svoje lastne vrednote, v katere drugi ne smejo dvomiti. Povečevanje avtentičnosti, ki se je zreducirala ne samoizražanje, je privedlo do nezmožnosti kritike vrednot drugega, saj zrcalijo njegove osebne odločitve, ki jih moramo spoštovati. Želja po avtentičnem delovanju je skupaj z razmahom virtualnega sveta slednjega torej premestila z delovanja v realnem svetu na željo po samoaktualizaciji oziroma avtentični komunikaciji v virtualnem svetu, kar pa odpira vprašanje možnosti slednjega. Dejstvo je, da je samoizražanje v svojem bistvu vedno komunikacijsko, saj zanj vedno potrebujemo pojme v družbenem obtoku. Porast socialnih omrežij pa obtoku realnega sveta postavlja neke vrste virtualno vzporednico, znotraj katere prihaja do želje po avtentičnem delovanju. Avtentičnosti v realnem svetu ne gre potegniti vzporednico z »avtentičnim« izražanjem v virtualnem svetu, saj tu govorimo o različnih življenjskih svetovih. Medtem ko realni življenjski svet sestavlja tako okolni kot odprti, širši oziroma problematični svet, virtualnemu umanjka slednji, ki pa je za avtentično komunikacijo nujen, saj slednja vedno vsebuje bistveno problemskost, ki pomeni vselej nov nagovor, poziv v odnos in interpretacijo do sveta. Problemskost vedno zahteva odprti horizont, medtem ko virtualnost vsebuje samo okolni horizont brez nagovora oziroma poziva.

Programski odbor

Gašper Pirc (predsednik)

Luka Trebežnik

Ljupco Mitkovski

Organizacijski odbor

Gaja Lukacs-Čufer

Igor Černe

Gorazd Andrejč

Konferenčni zbornik je izdalo Slovensko filozofsko društvo
ob podpori Alma Mater Europaea.

Za izdajatelja: dr. Gašper Pirc

